

**П Р И Р У Ч Н И К
ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЛОЖАЈА
РОМКИЊА У СРБИЈИ**

ЖЕНСКИ ПРОСТОР
Ниш, 2010

ŽENSKI PROSTOR

Niš, Srbija

+ 381 18 243 371

zp@zenskiprostor.org • www.zenskiprostor.org

ПРИРУЧНИК ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЛОЖАЈА РОМКИЊА У СРБИЈИ

Издавач

Женски простор

За издавача

Вера Куртић

Текст написала

Anne-Maria Ćuković

Приредила

Вера Куртић

Лектура

Даница Стефановић

Ана Зорбић

Дизајн

Даница Стефановић

Штампа

Пунта – Ниш

Тираж

700 примерака

ISBN ??????????????

Izjava ograničenja odgovornosti:

Izdavanje ovog priručnika omogućila je Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) kroz program „Inicijativa javnog zagovaranja građanskog društva“ kojim rukovodi Institut za održive zajednice (ISC). Stavovi izneti u ovoj publikaciji predstavljaju stavove autora i nužno ne izražavaju stavove ISC-a, USAID-a ili Vlade SAD-a.

Disclaimer statement:

This manual is made possible by the support of the United States Agency for International Development (USAID) under the “Civil Society Advocacy Initiative” program, implemented by the Institute for Sustainable Communities. The opinions expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect the views of ISC, USAID or the United States Government.

Зашто јавно заступање за унапређење положаја Ромкиња

Јавно заступање је метод који користимо у ситуацијама када желимо да извршимо одређене промене у актуелној политици, односно у ситуацијама када је потребно да:

- креирамо политике за којима постоји потреба, а које тренутно уопште не постоје;
- реформишемо штетне или политике које нису ефикасне;
- обезбедимо да се добре, одговарајуће политике спроводе и да им се прида одговарајући значај.

У случају када је циљ до кога желимо да дођемо процесом јавног заступања – допринос унапређивању положаја Ромкиња – полазимо од најчешће констатације када је у питању дефинисање положаја Ромкиња, а то је да су Ромкиње двоструко дискриминисане, и као жене и као припаднице ромске националне мањине, док су поједине групе Ромкиња због свог изузетно осетљивог положаја чак и вишеструко дискриминисане, као на пример самохране мајке, младе жене, старе жене, девојчице, итд.

Да би процес јавног заступања био успешан потребно је да добро познајемо област за коју се залажемо, односно у којој сматрамо да је потребно да се промени политика, заједницу у којој радимо, као и функционисање релевантних институција. Стога је битно да се у креирање ефикасних и делотворних политика укључе сви релевантни актери који имају знања и искуства у суочавању или решавању конкретног проблема. Ти актери јесу доносиоци, односно доносиоце одлука, како на националном, тако и на локалном нивоу, представници/е институција, активисти, односно активистичке организација цивилног друштва, активисти, односно активистичке ромских организација цивилног друштва, који својим знањем и положајем могу да утичу на постизање промена, али и саме Ромкиње које се, непосредно, лично и свакодневно, суочавају са проблемима које имају у нашем друштву и које могу да својим искуствима допринесу проналажењу начина да се њихов положај унапреди.

Да би се ти проблеми решили потребно је и да добро познајемо **положај Ромкиња**, како у Србији, тако и у одређеној локалној средини у којој желимо да делујемо, али и на нивоу региона и Европе, јер се многи процеси на националном и локалном нивоу дешавају у оквиру међународних иницијатива. Други значајан ослонац је познавање **постојећег правног и политичког оквира**, који дефинишу активности органа државне управе и локалне самоуправе на пољу заштите и унапређивања права националних мањина, а затим и конкретно Рома и Ромкиња, али и **законског оквира** који се односи на питања положаја жена генерално. Наведени правни оквир односи се на међународне прописе и документа који су саставни део унутрашњег правног поретка, али и на прописе и документе које је усвојила Влада Републике Србије, односно Народна Скупштина Републике Србије. Од посебног значаја је и **познавање искуства** која постоје у Србији и другим земљама, како бисмо учили, како из **примера добре праксе**, али још више из **научених лекција** у смислу препрека на које се наилазило, као и акција које нису донеле очекиване резултате.

Када тражимо да институције система свима обезбеде једнак приступ правима, често долазимо у ситуацију да одређени појединци, односно појединке свој рад доживљавају као хуманитарни, хумани или као необавезни додатни рад. Права мањина се понекад третирају као додатна права, а не као права која припадници већине већ остварују, само по основу бројности. Понекад је потребно подсетити да је у питању професионална обавеза која проистиче из мандата институција система да свима обезбеде коришћење људских права. Да, уколико је потребно, органи управе и локалне самоуправе предузимају и активности којима ће дефинисати и спроводити мере за обезбеђивање пуне и ефикасне равноправности свих грађана и грађанки који живе у једној земљи, односно на територији одређене општине или града. Због тога је потребно и да познајемо **надлежности појединих институција система**, као и којим институцијама можемо да се као појединци или организације обратимо у случајевима непоступања или погрешног поступања.

Положај Ромкиња у Републици Србији

О положају Ромкиња у Србији званично говори **посебан одељак Стратегије за унапређивање положаја Рома у Републици Србији**. Имајући у виду да је Стратегију и акционе планове за њено спровођење усвојила Влада Републике Србије, могуће их је користити као валидну аргументацију приликом јавног заступања на свим нивоима. Део који се односи на жене описује положај Ромкиња унутар ромске заједнице, у оквиру патријархалне заједнице и друштвено маргинализоване групе. Поред тога указује се на врло низак образовни ниво, високу стопу незапослености, ангажовање на тешким, слабо плаћеним, и пословима које не одликује редовност прихода, као и на феномен “болесног здравља”, као и висок ризик да се постане жртва трговине људима. Један од значајних узрока оваквог положаја је вишеструка дискриминација којој су Ромкиње изложене.

Према подацима међународне организације Oxfam из 2001. године, просечан животни век Ромкиња у Србији је 48 година. Ромкиње су најмање образована група жена са највећим процентом неписмености и најмање стручне оспособљености, чије су последице лош друштвено-економски положај, мања шанса за успешну интеграцију, већа рањивост и висока изложеност дискриминацији. Услед традиционалне поделе родних група у ромској заједници, радни дан Ромкиња траје од 04.00 до 23.00 часова. Оне обављају улоге домаћица, мајки, кћерки, сестара, супруга, снаха. Према истраживању UNICEF-а из 2005. године у Републици Србији се пре 18. године уда 45,9% Ромкиња, а пре 15. године 12,4%. Рађање деце у овако раном узрасту је ризично и по здравље мајке и по здравље детета, а емоционална зрелост углавном није достигнута. У традицији ромске заједнице положај жене одређен је обичајима, тј. “народним правом”, а статус ромске жене зацртан је рођењем. Женско дете се у ромској породици не дочекује на исти начин као и мушко. Њена права одузимају јој њени родитељи и околина. Често, ромске девојчице већ са осам година воде домаћинство, помажу и преузимају мајчину улогу: набављају храну, кувају, поспремају, чувају браћу и сестре, обављају све кућне послове. Жена је присиљена да се рано уда, роди пуно деце и бива везана за породицу и домаћинство у којој владају строги патријархални закони. Рана удаја повлачи: изолацију, необразованост, упућеност на традицију и незрелост у даљем васпитању деце. Удајом, она прихвата дужности у породици, од којих је најважније рађање. Без обзира што ће то

рађање бити често, Ромкиња тиме неће бити незадовољна, као што се то може често срести у неким другим етничким групама. Када постане мајка, она добија виши друштвени положај и углед у породици, а старењем постаје прави ауторитет у својој породици. Ако је њен живот испуњен само рађањем деце, она ће децу волети, а храниоца деце поштовати. Жена себе поистовећује са породицом и на тај начин је лишена властитог идентитета. Најчешће нема право одлучивања, сем у познијим годинама када постане свекрва.

Култ девојачке невиности игра велику улогу код склапања бракова међу Ромима. Уколико невеста није била невина, муж је имао право да је отера и да на тај начин раскине са њом брачну заједницу, тј. враћа је њеним родитељима. Тај обичај постоји и данас, али Роми, као и све остале заједнице, имају и својих савремених токова у склапању бракова, мада патријархат и даље има веома снажан утицај на све ромске породице.

Ромске жене су, често, унутар породице изложене различитим облицима насиља, од оца, брата, мужа, свекра, девера, свекрве, па чак и деце. Истраживање организације Женски простор, које је рађено на узорку од 200 испитаница у ромском насељу Сточни трг у Нишу, 2001. године, је као предмет имало облике насиља које се врши над женама у породици, извршиоце насиља, период трајања насиља, однос релевантних институција и околине према насилницима и жртвама насиља, стратегије преживљавања и одбране жртава насиља. Такође су се испитивали и ставови жртава насиља према мушком насиљу над женама, као и традиционално преношење улоге жртве међу генерацијама жена (однос: мајка – кћерка, свекрва – снаха). Од анкетираних испитаница добијени су подаци да 100% испитаница доживљава или је некада доживело неки облик психичког насиља, а 94% испитаница и физичко насиље. Неке од 6% испитаница, које су се изјасниле да никада нису биле у ситуацијама физичког насиља, изнеле су да им муж удари шамар "понекад у шали", али то нису оцениле као насиље.

Од 20.2.2006. до 31.12.2006. године, када је отворен СОС телефон за Ромкиње и децу жртве насиља, који ради при удружењу Ромкиња Освит из Ниша, јавило се 163 жртава насиља. За прва три месеца постојања пројекта СОС телефона, активисткиње Освита су анкетирале 500 припадница ромске националности у 3 ромске махале у Нишу (Сточни трг, Београд мала, Црвена звезда). Резултати анкета су: 40% Ромкиња трпи свакодневно насиље, 60% најмање једном недељно, док 90% испитаних Ромкиња не препознаје насиље које није физичко (психичко, економско и сексуално). Сексуално насиље препознају као силовање ван партнерског односа или као вид трговине људима, сматрајући да немају права да карактеришу силовање у браку као насиље. Подаци добијени из каснијег истраживања спроведеног у току 2006. и 2007. године се поклапају са истраживањем из 2001. године, и то нарочито у дефинисању самог појма и препознавања насиља међу Ромкињама. Велики број позива СОС телефону за Ромкиње у тако кратком периоду је резултат вишегодишњег рада на терену на тему људских права и стварање сигурног простора где се могу изнети проблеми са којима се жене сусрећу. До 2010. године СОС телефону се обратило 800 Ромкиња и 176 припадница већинског становништва. Само постојање овакве организације и СОС линије помаже женама у стицању свести да насиље није „нормална“ појава и да може да се бори против тога, као и да постоји подршка, и обична женска и она институционална, у превазилажењу ситуације насиља. Такође, помаже заједници да схвате да жене не пристају на насиље, али и институцијама у томе да је неопходно донети промене и спроводити мере унутар система.

Карактеристично је и да се однос запослених у институцијама споро мења када је у питању заштита Ромкиња од насиља у породици, да је често присутна дискриминација, али и предрасуде и непrepoзнавање специфичности ромске заједнице. И поред постојања стручних служби и сигурних линија за жене које су жртве насиља, Ромкињама нису увек доступне те мере услед недостатка информација, слабог познавања језика већине, непознавања културолошких специфичности ромске заједнице од стране активисткиња, непrepoзнавање насиља као кршења људског права од стране Ромкиња или шире заједнице, предрасуда запослених у институцијама система по родном или етничком/расном нивоу, али и системских препрека да се од насиља заштите, као што су критеријуми за прихват у сигурне женске куће.

Ромско-женска мрежа Србије

Ромско-женска мрежа је основана 2004. године, броји преко 35 организација и иницијатива на целој територији Републике Србије у 25 градова и општина, као што су: Београд, Ниш, Нови Сад, Крагујевац, Зрењенин, Бујановац, Врање, Крушевац, Сомбор, Нови Бечеј, Зрењенин, Панчево, итд.

Идеја да се активисткиње удруже датира од самог почетка самоорганизовања Ромкиња у другој половини 90-их година 20. века, и то услед слабе видљивости активизма, непостојања подршке од конзервативних струја у самој ромској заједници, као и од институција, локалних и државних власти, недостатком финансија за спровођење активности, недовољне сарадње са ромским или другим невладиним организацијама и потребе за узајамним и солидарним помагањем између жена ради остварења заједничког циља, а то је бољи положај Ромкиња у друштву.

Мрежа женско-ромских организација као своју мисију има оснажену Ромкињу кроз оснажени женски ромски активизам, а стратешки циљеви Мреже су: повећање квалитета живота Ромкиња, повећање броја функционално писмених, високо образованих, радно квалификованих и запослених Ромкиња, покретање иницијативе за системска решења проблема са којима се сусрећу Ромкиње на националном и локалном нивоу, мониторинг спровођења мера, укључење у актуелне политичке процесе поводом унапређења положаја маргинализованих група (Декада инклузије Рома, Стратегија за унапређење положаја жена, Локални акциони планови за унапређење положаја Ромкиња, Стратегија за смањење сиромаштва итд.), остварење политичке партиципације Ромкиња и подизање процената Ромкиња на местима одлучивања и у репрезентативним телима.

Области рада организација из Ромско-женске мреже Србије су: остваривање женских људских права, економско оснаживање, рад и запошљавање, подизање нивоа образовања, психо-социјална заштита, унапређење здравствене заштите, борба против насиља у породици, трговине женама и децом, политичка партиципација и очување и развијање културе.

Крајем 2006. и почетком 2007. године, организације Женски простор, Ниш, Ромско женски центар Бибија, Београд, Удружење Еурека, Сомбор су у сарадњи са Европским ромским центром за људска права са седиштем у Будимпешти, израдиле први алтернативни извештај о стању људских права

Ромкиња у Србији и упутиле га Комитету Уједињених нација за елиминацију дискриминације над женама. На основу извештаја су донешене препоруке држави Србији које се у великој мери односе на унапређење положаја припадница ромске националне мањине у областима образовања, запошљавања, приступа здравственој заштити и заштити од насиља, као и по питању жена у представничким телима и местима доношења одлука.¹

¹<http://www.zenskiprostor.org.rs/Inicijalni%20izvestaj%20Republike%20Srbije.pdf>
<http://www.zenskiprostor.org.rs/Izvestaj%20u%20senci%20o%20polozaju%20Romkinja.pdf>
http://www.zenskiprostor.org.rs/zakljucni_komentari_cedaw_komiteta.republika_srbija.pdf

Положај Ромкиња у Европи

Однос према Ромкињама у друштву и у ромској заједници је, такође, дискриминаторан и на нивоу Европске уније.

У закључку извештаја **“Етничке мањине и Ромкиње у Европи – случај за родну равноправност?”** који је издала **Европска комисија 2008. године**, а који је припремила Група експерткиња за родну равноправност, социјалну инклузију, здравствену и дуготрајну заштиту (EGGSI), наводи се да: *Жене представљају значајну компоненту етничких мањина које су у европским земљама у неповољном положају, између осталог захваљујући и феминизацији токова миграција. Жене из етничких мањина имају специфичне потребе које позивају на родно осетљив приступ у политикама и њихова улога у одгоју нових генерација чини их још значајнијим циљем политика социјалне инклузије. Међутим, оне су често невидљиве, како у прикупљању података и истраживањима, тако и у креирању политика.* Овај извештај Европске комисије наглашава основне препреке са којима се етничке мањине, које се налазе у неповољном положају, а посебно Ромкиње, суочавају у свакодневном животу, а такође се наводе и постојеће институционалне структуре у европским земљама, задужене за промоцију њихове социјалне инклузије. Упркос недостатку адекватних података и информација, разматране су различите области искључености: приступ образовању, адекватним условима становања, социјалним бенефицијама, здравственој заштити, запошљавању и финансијским службама, подвлачећи заједничке аспекте искључености, али и разлике у условима појединих група жена које су у неповољном положају. Анализе показују значај усвајања оба приступа – укључивања питања родне равноправности у све политике циљајући на њихову социјалну искљученост, али и креирања специфичних политика које одговарају на различите потребе жена из етничких мањина које се сусрећу са вишеструком дискриминацијом. Одговарање на потребе Ромкиња, као и жена из других етничких мањина, нарочито представља изазов, јер то значи узимање у обзир вишеструке интеракције социјалних, културних и економских фактора који утичу на свакодневни живот – препреке које проистичу из рода и традиције, дискриминације, расизма, сиромаштва и лошег приступа образовању и запошљавању. Међутим, од пресудног значаја није обим политика, већ посебно њихово спровођење, које је у интеракцији са социјалним условима већине етничких мањина, њиховим начином живота у коме преовладава традиција, као и преовладавајућих ставова већинских друштава. Разна друга питања, са релевантним утицајем на политику, појавила су се на основу компаративних анализа представљених у овом извештају, укључујући значај образовног система у пружању подршке интеграцији другој и трећој генерацији имиграната; потребе комплементарног приступа главних политичких токова и циљаних политика, недостатак знања о специфичностима потреба жена из етничких мањина и тешкоће у приступу најугроженијима међу њима, као што су Ромкиње, дефинисање поузданих и ефикасних начина за укључивање родног аспекта у креирање, спровођење и евалуацију социјалних интервенција које се односе на етничке мањине које су у неповољном положају. Улога локалних власти и организација цивилног друштва, заједно са женским и удружењима етничких мањина, је од посебног значаја, имајући у виду њихову ближу повезаност на локалном нивоу са заједницама које су у неповољном положају. Систематски мониторинг родних разлика у оквиру дискриминисаних група, прекогранична сарадња и размена искустава и праксе, могу допринети разумевању специфичних потреба различитих заједница и креирању ефикасних политика.

У оквиру припрема за други Европски ромски самит Ромкиње и Номаткиње (Travelers) објавиле су извештај који је настао на основу закључака округлог стола **На путу ка једнакости**, одржаног 6-7. априла 2010. године у организацији *Fundamental Rights Agency* у чијем раду су учествовале активисткиње ромског и женског покрета. У наведеном саопштењу учеснице скупа се обраћају Европској унији и земљама чланицама, подсећајући на раније закључке њихових скупова из 2006. године у Букурешту, конференције одржане 2007. године у Данској, као и Декларације женске ромске мреже са конференције одржане у Атини у јануару 2010. године. У овом документу се наводи да се Ромкиње у Европи суочавају са вишеструком дискриминацијом заснованој на њиховом етничитету, социјалном статусу и роду. Ови негативни утицаји су присутни у свим сферама њиховог свакодневног живота, укључујући становање, здравствену заштиту, запошљавање, образовање, политичку и грађанску партиципацију, али и у односима у породици и заједници.¹

У документу се такође наводи да су оне посебно забринуте за положај Ромкиња у земљама које су у процесу приступања Европској унији, посебно њиховом приступу здравственој заштити и недостатку личних докумената. Изражава се уверење да је неопходно да се положај Ромкиња прати у читавом процесу приступања Европској унији. Постоји потреба да се суочи са кршењем права ромских заједница, док покриће у позивању на ромску културу и традицију не сме да служи као изговор за нереаговање система у случајевима када се крше права жена и деце.

Конкретније, Ромкиње и Номаткиње подвукле су следеће:

1. постоји потреба за оба приступа – циљани (target) и укључивања у све релевантне иницијативе (mainstream) када се говори о политикама за унапређивање положаја Ромкиња и Номаткиња на нивоу Европске уније, али и земаља чланица. Питање рода мора бити укључено у све заједничке основне принципе за инклузију Рома;

2. постоји потреба да се привуче пажња на повећавање сиромаштва ромских заједница, као и на повећану поларизацију у друштву која проистиче из дискриминације према Ромима и Ромкињама. Деца и жене су посебно погођени у кризним временима;

3. Европска комисија мора да развије Стратегију за Роме у Европској унији. Да би обезбедили приступ људским правима Ромкињама и Номаткињама, оне морају бити редовно консултоване на свим нивоима развоја и спровођења Стратегије, као и у процесу мониторинга и евалуације;

4. препорука је да Европска комисија у свом наредном периоду израде програма од 2014. до 2020. године, структуралне фондове учини доступнијим и флексибилнијим, као и да развије микро-кредитне програме који ће подржати Ромкиње и повезати оне програме који већ постоје. Европска унија би морала да делује да се средства из структуралних фондова не обезбеђују институцијама које учествују у кршењу људских права Рома, као што су сегрегиране школе, болнице које су се бавиле присиљом стерилизацијом Ромкиња и слично;

¹За више информација: Romani And Travelers Women Position Paper Resulting From The FRA Roundtable With Romani And Travelers Women Activists - Indigenous Peoples Issues and Resources

5. постоји потреба да се подигне свест о основним правима код припадника/ца ромских заједница, као и код пружалаца услуга, који би требало да су боље упознати са потребама локалних заједница и својим обавезама у вези са задовољавањем тих потреба;

6. постоји потреба за критичким освртима у вези са оним шта је први Ромски европски самит донео ромским заједницама. Потребно је и да исходи другог Европског ромског савета садрже конкретне намере држава чланица Европске уније по питању унапређења положаја Ромкиња.

ПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ ОКВИР ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЛОЖАЈА РОМКИЊА У СРБИЈИ

Међународни правни оквир

Документи на међународном нивоу на које се наше јавно заступање за унапређење положаја Ромкиња ослања су: Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена (Резолуција Генералне скупштине УН, 1979. година), Пекиншка декларација и Платформа за акцију из 1995. године, Миленијумски циљеви развоја Уједињених нација из 2000. године, Декларација о једнакостима између жена и мушкараца као фундаментални критеријум демократије Савета Европе (1997. године), Декларација о елиминисању злостављања жена (1993. године), Опциони протокол уз Конвенцију о елиминисању свих облика дискриминације жена (усвојен 2002. године), Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена, Универзална декларација о људским правима, Међународни пакт о грађанским и политичким правима, Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације, Конвенција о правима детета, Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Оквирна конвенција за заштиту националних мањина, Европска повеља о регионалним или мањинским језицима, Ревидирана европска социјална повеља, Конвенција UNESCO против дискриминације у образовању, Конвенција УН за сузбијање трговине женама и децом; Конвенција о политичким правима жена, Протокол УН за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људима, нарочито женама и децом, Конвенција УН за сузбијање и укидање трговине лицима и експлоатације и проституисања других, Декларација Декаде инклузије Рома 2015-2015. године.

Национални правни оквир

На националном нивоу су релевантна следећа документа: Устав Републике Србије («Службени гласник РС» број 98/06 од 10.11.2006), Кривични законик, Породични закон доноси мере породично-правне заштите од насиља у породици, Закон о забрани дискриминације, Закон о равноправности полова, Закон о заштити права и слобода националних мањина («Службени лист СРЈ», број 11/2002), Закон о националним саветима националних мањина («Службени гласник РС», број 72/2009), Закон о забрани дискриминације («Службени гласник РС», број 22/2009).

Стратешки важна документа

У Републици Србији је у последњих десет година израђено неколико стратешких докумената чије би спровођење могло бити од значаја за унапређивање положаја Ромкиња. Једини стратешки документи који се посебно баве овим питањем су **Стратегија за унапређивање положаја Рома у Републици Србији, као и Акциони план за спровођење Стратегије за унапређивање положаја Рома у Републици Србији**. Делом Акционог плана за жене (који се назива Акциони план за специфичан положај жена) предвиђене су разне афирмативне мере и акције ради унапређења положаја

Ромкиња. Њима је обухваћено образовање, здравство, становање, запошљавање, борба против дискриминације над Ромкињама, учешће у јавном и политичком животу, борба против насиља над женама, малолетничким уговореним браковима, продаје невеста и трговине женама и системско решавање проблема деце улице.

Значајна стратешка докумената су и: **Закон о родној равноправности**, усвојен 2009. године, **Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање равноправности полова** (за период од 2009. до 2015. године), **Национални акциони план за спровођење националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређивање равноправности полова**, Национална стратегија одрживог развоја, Национални програм за интеграцију у Европску Унију и Средњорочни приоритети европског партнерства, Стратегија за смањење сиромаштва и Стратегија развоја образовања одраслих у Републици Србији, оба документа усвојена од стране Владе Републике Србије 2005. године, као и Стратегија борбе против трговине људима у Републици Србији, Национална стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља.

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ

У Републици Србији су успостављени следећи институционални механизми релевантни и за унапређивање положаја Ромкиња:

- Пододбор Народне скупштине Републике Србије за спровођење Декаде Рома;
- Савет Владе Републике Србије за унапређивање положаја Рома и спровођење Декаде инклузије Рома;
- Канцеларија за спровођење ромске националне стратегије, Министарство за људска и мањинска права;
- Радне групе за спровођење Стратегије за унапређивање положаја Рома у надлежним министарствима;
- Одбор за равноправност полова Народне скупштине Републике Србије;
- Савет за равноправност полова Владе Републике Србије;
- Управа за родну равноправност, Министарство рада и социјалне политике;
- Републички Заштитник грађана, заменица заштитника грађана за родну равноправност;
- Покрајински секретаријат за рад, запошљавање и равноправност полова;
- Савет за равноправност полова и Одбор за равноправност полова Скупштине АП Војводине;
- Покрајински Заштитник грађана – заменица за равноправност полова;
- Покрајински Завод за равноправност полова;
- Структуре које постоје у одређеним јединицама локалне самоуправе, као што су Савети за међунационалне односе или за људска и мањинска права у јединицама локалних самоуправа, координатори, односно координаторке за ромска питања и одбори, односно комисије за родну равноправност.

ЗАСТУПАЊЕ ПРАВА РОМКИЊА

Неки од начина на који организације цивилног друштва могу да допринесу изналажењу и одрживости системских решења за унапређивање положаја Ромкиња јесу **јавно заступање на међународном, националном и нивоу јединица локалних самоуправа.**

1. Међународни ниво

Могуће интервенције на међународном нивоу могу се односити на:

- Јачање питања положаја Ромкиња у међународним политичким иницијативама, међу којима су најзначајније: Декада инклузије Рома, ОЕБС, Акциони План за Роме и Синте, Миленијумски циљеви развоја, Пекиншка декларација. У оквиру процеса Декаде инклузије Рома требало би лобирати за суштинско, а не само декларативно укључивање питања родне равноправности у спровођење Декаде инклузије Рома;
- Јачање улога женских ромских организација у међународним активностима које се односе на мониторинг држава у остваривању женских људских права Ромкиња, на пример кроз учешће женских НВО у изради алтернативних извештаја о међународно преузетим обавезама Србије на основу ратификованих конвенција, од којих су најзначајније Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена, Конвенција о заштити права и слобода националних мањина, учешће у мониторинг групама какве су на пример: Decade Watch, Minority Rights Group и сличне.

2. Национални ниво:

Залагање на националном нивоу могло би да буде усмерено у правцу:

- Лобирања за издвајање јасних средстава из буџета Републике Србије, као и донаторских средстава за мере чији је циљ унапређивање положаја Ромкиња. Ова средства би требало пратити како у оквиру средстава која се опредељују за спровођење **Стратегије за унапређивање положаја Рома**, односно Акционог плана за њено спровођење, тако и за спровођење **Стратегије за унапређивање положаја жена**. Имплементацију дела Акционог плана Стратегије за унапређивање положаја Рома који се односи на Ромкиње координира Управа за родну равноправност Министарства рада и социјалне политике. Имајући у виду области које обухвата овај део Акционог плана, средства би у оквиру својих буџета требало да планирају Министарство просвете, Министарство здравља, Министарство економије и регионалног развоја;

- Укључивање представница ромских женских организација цивилног друштва, односно Ромкиња експерткиња за поједине области, у структуре које држава успоставља у циљу спровођења и праћења реализације Стратешких докумената за унапређивање положаја Рома, односно жена генерално. То су радне групе за спровођење Стратегије за унапређивање положаја Рома. Најзначајније је укључивање у Радну групу Министарства рада и социјалне политике којом руководи директорка Управе за родну равноправност и која координира спровођење дела Акционог плана који се односи на положај Ромкиња, као и у Савет за равноправност полова Владе Републике Србије.

3. Ниво јединица локалне самоуправе:

- Лобирање за израду и спровођење стратешких докумената које доносе јединице локалне самоуправе, а који се специфично односе на унапређивање положаја Ромкиња (**Локални акциони планови за унапређење положаја Ромкиња**) или уколико је то у неким срединама оптималније – за укључивање питања унапређења положаја Ромкиња у друга стратешка документа која се дефинишу на локалу.
- Укључивање представница Ромкиња у релевантне локалне структуре (одборе, односно комисије за родну равноправност, савете за међунационалне односе, савете за социјалну политику, итд.).

Придруживање Европској унији

Утицај који процес придруживања Европској унији има на активности земаља кандидаткиња и потенцијалних кандидаткиња, приказан је у прегледу који следи, а који је припремило Одељење за проширење Европске комисије.¹ Питање унапређивања положаја Рома постало је значајно за земље кандидаткиње и потенцијалне кандидаткиње, каква је Република Србија, а у последње време и за саме земље чланице. Питање положаја Ромкиња у процесу придруживања није посебно издвајано. Програми који се финансирају из фондова ЕУ као прожимајућу (cross cutting) компоненту имају родну равноправност, али је она, углавном до сада, била декларативно изражавана и није се огледала у буџету или дефинисаним индикаторима.

Критеријуми за придруживање, донети у Копенхагену 1993. су:

- **Политички** (чланство захтева да земља кандидаткиња постигне стабилност институција гарантујући демократију, владавину права, људска права и поштовање и заштиту права мањина);
- **Економски** (чланство захтева постојање функционалне тржишне привреде, као и капацитет да се издржи компетативни притисак и тржишне силе у оквиру Уније);
- **Усвајање правних тековина** (чланство претпоставља способност државе кандидаткиње да преузме обавезе чланства укључујући посвећеност циљевима политичке, економске и монетарне уније).

Кључна тела у Европској унији укључена у Ромска питања:

- Институције Европске уније;
- Савет Европе;
- Организација за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС);
- Агенције Уједињених нација;
- Светска банка.

Резолуције парламента Европске уније које се односе на заштиту мањина, специфично Рома и Ромкиња

28. април 2005.	Положај Рома у Европској унији;
8. јун 2005.	Заштита мањина и антидискриминативне политике у проширеној Европи;
1. јун 2006.	Положај Ромкиња у Европској унији;

¹О процесу приступања и критеријумима више на званичној web презентацији Европске комисије <http://www.europa.org.rs/code/navigate.php?Id=215>

31. јануар 2008.	Европска стратегија за Роме;
11. март 2009.	Социјални положај Рома и њихов унапређен приступ тржишту рада;
24. април 2009.	Консолидовање стабилности и просперитета западног Балкана.

Невладине организације, групе за заступање, цивилно друштво

- Међународне кровне организације као што су: Open Society Institute, Amnesty International, Human Rights Watch, Minority Rights Group;
- Европске ромске организације: ERIO, ERTF, ERGO, European Roma Policy Coalition;
- Националне ромске организације, регионалне и локалне иницијативе, ромско-женске организације и ромске омладинске организације.

Заштита мањина и стратегија приступања

У уредби Савета о оснивању Инструмента за предприступну помоћ (IPA), (1085/2006) наводи се да је потребно да помоћ, где је то могуће, у земљама корисницама, буде у следећим областима: Промоција и заштита људских права и основних слобода, повећано поштовање мањинских права, родне равноправности и недискриминације, развој цивилног друштва и социјална инклузија.

Роми у процесу проширења Европске уније – финансијска и техничка подршка Србији

- Раних деведесетих година двадесетог века је након дистрибуција хуманитарне помоћи уследило имплементирање CARDS пројеката у областима становања, образовања и здравствене заштите;
- IPA фондови у 2008. години, где су издвојена средства:
 - 3 милиона евра за инклузију ромске деце у редован систем образовања,
 - 4,5 милиона евра за успостављање функционалног образовања одраслих,
 - 5,5 милиона евра – подршка деинституционализацији деце и адолесцената, међу којима је значајан број Рома;
- IPA фондови за период од 2007. до 2009. године: 18,65 милиона Евра за пројекте за избегла и расељена лица, за становање, доходовне активности и правну помоћ;

- IPA фондови за 2010. годину: 1,8 милиона евра за изградњу капацитета институција укључених у управљање миграцијама и реинтеграцију интерно расељених лица;
- Вишекориснички (регионални) програм у оквиру IPA фондова:
 - Социјална инклузија: регионална подршка маргинализованим заједницама (укључујући Роме, Ашкалије и Египћане на западном Балкану), између осталог и обезбеђивање личних карата и других докумената. Обухват: Србија (укључујући Косово), Црна Гора, Босна, Македонија),
 - 1 милион евра за CARDS програме 2006. године,
 - 1 милион евра за IPA програме 2008. године.

Значајан инструмент за лобирање на свим нивоима је **Извештај о напретку за приступање Европској унији** који припрема Европска комисија. То је годишњи стратешки документ и садржи извештаје по земљама, укључујући осврт на људска права и заштиту мањина у политичком одељку. Припреме за израду овог извештаја почињу у пролеће сваке године са писаним коментарима о напретку у областима правне регулативе, административних капацитета, судства, цивилног друштва, итд. У консултативни процес укључене су владе, делегације цивилног друштва (које делују национално или локално), међународне организације (Савет Европе, ОЕБС/OIDHR, Високи комесар Мисије ОЕБС у Србији за националне мањине, UNHCR, UNDP, YUNICEF, IOM, WHO), међународне организације (Amnesty International, Human Rights Watch, European Network of Foundations, Институт за отворено друштво (OSI), Minority Rights Group, Европски центар за права мањина (ECMI), различите ромске организације, као што су Европски центар за права Рома (ERRC), ERIO, ERGO, Decade Watch. Неформални састанци одржавају се пре летње паузе, након које следи израда нацрта и унутрашња координација.

У Извештају о напретку за 2009. годину за сваку од земаља региона постоји референца на положај Рома, али се нигде посебно не спомињу Ромкиње. Општи закључак за све земље је да су услови живота Рома врло тешки и да постоји стална дискриминација (нешто позитивније је једино у Хрватској), а решавање ових питања је могуће у оквиру Декаде Рома.

Хрватска:	има напретка, између осталог у предшколском образовању;
Турска:	нема напретка, уништавање области у којима Роми живе;
Македонија:	мали напредак – недостатак административних капацитета;
Албанија:	спора примена стратегије за унапређење положаја ромске популације;
БиХ:	одвајање деце на основу етничитета, недостаци у цивилној регистрацији;
Црна Гора:	и даље озбиљна забринутост, повећати финансијске ресурсе;

Србија: потребна је пуна имплементација националне стратегије;
Косово: потребне хитне мере за пресељење.

Актуелне могућности финансирања фондовима Европске уније у Србији²

IPA – инструмент за предприступну помоћ

Све земље кандидаткиње и потенцијалне кандидаткиње могу да користе овај финансијски инструмент за унапређење положаја мањина и остваривање људских права. IPA има 2 циља:

- да обезбеди координисану помоћ;
- да фацилитира трансфер статуса (земља кандидаткиња – чланица; потенцијална кандидаткиња – кандидаткиња).

IPA – компоненте и услови

- Помоћ транзицији и изградња институција (унапређење институција, *acquis communautaire*, државна управа и судство и др.);
- Прекогранична сарадња: Србија – Црна Гора, Србија – Мађарска, Србија – Бугарска, Србија – Хрватска, Србија – Румунија, Јадрански програм, Југоисточна Европа –подршка прекограничној сарадњи;
- Регионални развој – фонд за регионални развој – ERDF и кохезиони фонд;
- Развој људских ресурса – програмирање, имплементација и управљање европским социјалним фондом;
- Рурални развој – програми руралног развоја.

Услови: земље кандидаткиње имају приступ за свих 5 компоненти, док земље потенцијалне кандидаткиње имају приступ компонентама I³ и II⁴.

² Увод у Европску унију, Александар Чалошевић

³ http://ec.europa.eu/enlargement/potential-candidates/serbia/financial-assistance/index_en.htm

⁴ IPA – други стуб (прекогранична сарадња)

Пројекте могу пријавити: непрофитне организације, државне институције, посебно локалне самоуправе, јавна/комунална предузећа, владине агенције, универзитети и институти, образовне институције, привредне коморе.

<http://www.hu-srb-ipa.com/> Мађарска Србија

<http://www.romania-serbia.net/> Румунија Србија

<http://www.ipacbc-bgrs.eu/eng> Бугарска Србија

<http://www.srb-bih.org> Србија БиХ

<http://www.croatia-serbia.com/> Хрватска Србија

<http://www.cbcsrb-mne.org/> Србија Црна Гора

<http://www.adriaticipacbc.org/> Јадрански Програм

<http://www.southeast-europe.net/hu/> ЈИ програм

EIDHR – Европски инструмент за демократију и људска права

- Циљеви су промоција демократије и људских права кроз подршку цивилном друштву и жртвама кршења људских права;
- Покрива широк спектар земаља;
- Тренутно 161 пројекат којим управља главни штаб Europe Aid-а и 1382 пројекта којима управља 69 Делегација Европске уније, укључујући и Србију.⁵

PROGRESS⁶

Учествују: 27 ЕУ држава чланица, земље кандидаткиње, земље Западног Балкана које учествују у процесу стабилизације и придруживања, EFTA/EEA земље.

Пројекте могу пријавити: националне службе за запошљавање, регионалне и локалне власти, социјални партнери, организације цивилног друштва, посебно на европском нивоу, образовне институције, статистички заводи и медији.

Области: запошљавање (European Employment Strategy), социјална инклузија и социјална заштита (Open Method of Coordination), радни услови, антидискриминација, родна равноправност.

Civil Society Facility

Регионални програми (EC Brussels)

- Техничка помоћ (TASCO програм);
- Људи људима програм;
- Партнерске акције (друштвено-економске организације, угрожене групе, сарадња у области културе, борба против корупције, заштита животне средине);
- 39 милиона еура (2007-2010).

⁵ Корисни линкови: http://ec.europa.eu/europeaid/work/funding/index_en.htm и http://ec.europa.eu/europeaid/what/human-rights/index_en.htm

⁶ <http://ec.europa.eu/progress>

Национални акциони план за унапређење положаја Ромкиња¹

Држава Србија је начинила нацрт Стратегије за унапређивање положаја Рома 2002. године, док нацрти акционих планова за све области постоје од 2004. и 2005. године. Влада Републике Србије је у циљу прикључења Декади, у јануару 2005. године, усвојила акционе планове у 4 приоритетне области, док је свеобухватна Стратегија усвојена 9. априла 2009. године, а Акциони план за њено спровођење 2. јула 2009. године. Оба документа Влада је усвојила у години председавања Србије Декадом Рома.

Србија је једина земља чланица, која има посебан део акционог плана који је посвећен унапређењу положаја Ромкиња под називом **Национални акциони план за специфичан положај жена**, док истовремено Национални акциони планови из области образовања, здравља, запошљавања и социјалне заштите спомињу и поједине мере које се специфично односе на жене. Иако у тим акционим плановима недостаје изражена родна димензија, наведени приступ је позитиван и ствара могућност за даљи координисани рад, посебно имајући у виду да у оквиру Министарства рада и социјалне политике постоји **Управа за родну равноправност** задужена за координацију рада надлежних органа. Ипак, ни после 5 година спровођења Декаде инклузије Рома, за имплементирање овог дела Акционог плана и унапређење положаја Ромкиња, нису јасно дефинисана средства, како буџетска у оквиру Министарства за рад и социјалну политику, тако ни у оквиру других надлежних министарстава, тако ни донаторска.

На националном нивоу потребно је да Управа за родну равноправност и Министарство рада и социјалне политике, у плану буџета за 2011. годину и пројекцијама за 2012. и 2013. годину, предвиде средства за спровођење дела Стратегије за унапређивање положаја Рома који се односи на специфичан положај Ромкиња, тј. посебног акционог плана који се односи на жене, као и да се предвиде средства у оквиру Стратегије за унапређивање положаја жена, у којој се Ромкиње наводе као вишеструко маргинализована група.

Министарство за људска и мањинска права Владе Републике Србије иницирало је покретање радних група у оквиру министарстава надлежних за реализацију појединих делова Акционих планова. Наведене радне групе би требало да:

- дефинишу приоритете за реализацију у свакој наредној години;
- предложе буџете потребне за њихово спровођење;
- након усвајања буџета развију програме за реализацију приоритетних мера;
- обезбеде праћење спровођења истих.

Лица која руководе радом ових група су државни секретари, односно секретарице или помоћници/е министара, који су и чланови Савета Владе Републике Србије за унапређивање положаја Рома и спровођење Декаде инклузије Рома. Руководитељка радне групе која се бави делом надлежним за

¹ НАП за специфичан положај жена налази се у прилогу публикације

специфичан положај жена, социјалном заштитом и једним делом везаним за повратнике по **Споразуму о редмисији** је директорка Управе за родну равноправност. Предвиђено је да су у радне групе укључени и представници, тј. представнице организација цивилног друштва. До сада су организације и иницијативе из Ромско-женске мреже иницирале низ састанака и предлагале да се у све радне групе укључе и представнице Мреже као представнице организација цивилног друштва, као и да се родна равноправност поштује у свим областима. За сада је једино прихваћено да у радну групу, која покрива питање жена, буде укључена представница Ромко женског центра *Бибија* из Београда. До тренутка писања извештаја није одржан ниједан састанак ове радне групе. Ромско-женска мрежа Србије од септембра 2010. године покреће иницијативу да се ова радна група састане, као и да у њен састав уђе још представница Ромско-женске мреже.

Унапређивање положаја Ромкиња на локалном нивоу

Што се тиче заступања чији је циљ допринос унапређивању положаја Ромкиња на нивоу јединица локалне самоуправе, треба напоменути да постоје средине у којима не постоји локална политика која би одговорила на ове потребе; постоје одређени усвојени документи који све заинтересоване стране позитивно оцењују, али за чије спровођење никада нису ни планирана или нису обезбеђена средства; постоје одређени усвојени документи, али је праћење спровођења одређених мера показало да их је потребно мењати, јер њихово спровођење не доноси очекиване резултате.

Важно је да се у процесу израде акционих планова води рачуна да се многе области у пракси прожимају, као и да се превазилази пракса затварања институција у оквиру својих надлежности без комуникације и заједничким активностима са другим секторима. Могуће је формирати ужи тим који ће заједно са ромским координатором, односно координаторком, који су ангажовани у јединици локалне самоуправе, координирати процесом израде акционих планова и, уколико постоји потреба за тим, формирати подтимовиме тј. радне групе за различите области. У рад свих група/ тимова неопходно је укључити представнике ромске заједнице, невладине организације, представнике Националног савета ромске националне мањине. Поред тога о намерама да се започне процес, његовој сврси, циљевима, приоритетима, потребно је консултовати што шири круг грађана како би планиране активности биле боље прихваћене.

У израду локалних акционих планова потребно је инкорпорирати постојеће искуство на локалном, националном и регионалном нивоу. У већини општина/градова је у претходном периоду реализован бар неки од пројеката усмерених на унапређивање положаја Рома из кога можемо извући позитивне стране, укључити их у систем, али и на основу кога можемо имати увид у потенцијалне проблеме и планирати начине за њихово превазилажење. Такође, можемо користити искуства институција и организација из других средина, док Декада инклузије Рома пружа могућност за размену искуства на националном и регионалном нивоу.

Приликом анализе стања и обезбеђивања валидних података, потребно је размишљати и о начинима, подацима и критеријумима/ индикаторима на основу којих ћемо процењивати потенцијалне ефекте и већ у самој фази планирања уграђивати и систем евалуације. Ови документи нису непромењиве форме и подложни су периодичној ревизији на основу научених лекција.

Препоруке Ромско-женске мреже Србије за унапређење положаја Ромкиња на локалном нивоу:

- Дефинисати политику која ће јасно одговорити на потребе Ромкиња у локалној заједници и заснивати се на усвојеним националним и међународним документима. У зависности од капацитета Ромско-женске мреже за израду посебног акционог плана и мониторинга имплементације истог, могуће је одлучити се за израду посебног локалног акционог плана за унапређивање положаја Ромкиња и/или укључити мере за унапређивање положаја Ромкиња у релевантна локална стратешка документа: за унапређивање положаја

Рома, жена, деце, развој социјалне политике, смањивање сиромаштва, итд.;

- Обезбедити средства за реализацију Локалних акционих планова, пре свега из буџетских, али и могућих донаторских извора;
- Укључити Ромкиње експерткиње/активисткиње у структуре за израду и спровођење ових докумената: Савети/комисије/одбори за родну равноправност, савети за међунационалне односе, итд.;
- Потребно је јачати капацитете локалних женских ромских организација;
- Неопходна је јасна и дефинисана међусекторска сарадња и инклузивност. На овим принципима требало би да се заснива и само формирање и рад тимова за израду акционих планова, који би требало да укључе све заинтересоване стране у локалној средини, а посебно крајње кориснике/це и институције/организације који ће предвиђене мере реализовати (Министарство просвете, школске управе, школе са већим бројем ромских ученика, предшколске установе, школе за образовање одраслих, родитељи, организације цивилног друштва, Министарство за људска и мањинска права, Министарство здравља, здравствене установе, здравствене медијаторке, заводи за јавно здравље, Министарство економије и регионалног развоја, Национална служба за запошљавање и њене локалне филијале, Управа за привреду општине, локални савети за родну равноправност, међунационалне односе, запошљавање, агенције за мала и средња предузећа, школе за преквалификацију и доквалификацију, школе за образовање одраслих, постојеће фирме и предузећа, одељења за урбанистичке и стамбено комуналне послове локалне самоуправе, дирекције за грађевинско земљиште, урбанистички заводи, Министарство животне средине и просторног планирања, центри за социјални рад, агенције за социјално становање, Министарство рада и социјалне политике, посебно Управа за родну равноправност, Министарство унутрашњих послова). Изнад свега, од самог почетка неопходно је укључити у рад и саме кориснике/це;
- Важно је користити постојеће искуство на локалном, националном и регионалном нивоу. У већини општина/градова је у претходном периоду реализован бар неки од пројеката усмерених на унапређивање положаја Рома из кога се могу извући позитивне стране и укључити их у систем. Ово се пре свега односи на рад организација из Ромско-женске мреже Србије.

Примери добре праксе у изради Локалних акционих планова за унапређење положаја Ромкиња

Први израђен и усвојен документ, као подршка општини Барајево у изради и примени локалног акционог плана за унапређивање положаја Ромкиња, израђен и усвојен од стране Београдске општине Барајево, 2007. године. Целокупан процес је протекао у сарадњи, и на иницијативу, Ромског женског центра *Бибија* из Београда.

Град Ниш је 2010. године донео одлуку да се изради Локални акциони план за унапређење положаја Ромкиња, а сам процес лобирања и израде докуманата је започео на иницијативу организације *Женски простор* из Ниша 2009. године. Овом процесу су се придружиле и остале организације на територији Ниша које заговарају права Ромкиња: Удружење Ромкиња *Освит*, Хуманитарно удружење Рома и Центар за права Ромкиња.

У оквиру радних група за израду ових планова биле су укључене и релевантне институције: Центар за социјални рад, Школска управа, Полицијска управа, Домови здравља, Комисије за родну равноправност на градском и општинском нивоу, Тужилаштво, итд.)

Ромски женски центар *Бибија* и Женски простор су 2010. године, у сарадњи са организацијама из Ромско-женске мреже покренуле иницирање системских решења за унапређење положаја Ромкиња у нових 15 градова и општина на територији читаве Србије, представљајући примере добре праксе из општине Барајево и града Ниша. Подршку изради ових стратешких докумената су упутили: Стална конференција градова и општина, Мисија ОЕБС у Србији, међународне организације UNIFEM, Институт за одрживе заједнице и US AID, Kvinna till Kvinna, NOVIB и Грађанске иницијативе, Београд.

Један од битних елемената за постизање одрживости је да о изради локалних акционих планова постоји консензус свих заинтересованих страна. Локални акциони планови требало би да проистичу из потреба у датој средини и постојећих политика (мањинске, социјалне, образовне, развојне итд.). Локални акциони планови за унапређивање положаја Ромкиња требало би да се, првенствено, заснивају на Стратегијама и Акционог плана за унапређивање положаја Рома, односно жена, уважавајући специфичности локалне заједнице.

Постојање консензуса о изради локалних планова може се огледати у доношењу одлуке скупштине општине или општинског већа о приступању изради локалних планова, о формирању тимова и обезбеђивању средстава.

Неке од основних карактеристика процеса би требало да су и иновативност и флексибилност, међусекторска сарадња и инклузивност. На овим принципима се заснива и само формирање и рад тимова за израду акционих планова, који укључују све заинтересоване стране у локалној средини, а посебно крајње кориснике/це и институције/организације који ће предвиђене мере реализовати.

Неке од заинтересованих страна у процесу израде локалних акционих планова могу бити: Министарство просвете, школске управе, школе са већим бројем ромских ученика, предшколске установе, школе за образовање одраслих, родитељи, организације цивилног друштва, Министарство за

људска и мањинска права, Министарство здравља, здравствене установе, здравствене медијаторке, заводи за јавно здравље, Министарство економије и регионалног развоја, Национална служба за запошљавање (НСЗ), локалне филијале НСЗ-а, управе за развој привреде општина, локални савети за: родну равноправност, међунационалне односе, запошљавање, агенције за мала и средња предузећа, школе за преквалификацију и доквалификацију, школе за образовање одраслих, привредне коморе, постојеће фирме и предузећа, одељења за урбанистичке и стамбено комуналне послове локалне самоуправе, дирекције за грађевинско земљиште, урбанистички заводи, Министарство животне средине и просторног планирања, центри за социјални рад, агенције за социјално становање, Министарство рада и социјалне политике, посебно Управа за родну равноправност, Министарство унутрашњих послова. Изнад свега у рад од самог почетка неопходно је укључити и саме кориснике/це.

ПРИЛОГ

НАЦИОНАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН ЗА СПЕЦИФИЧАН ПОЛОЖАЈ ЖЕНА

9. ПОЛОЖАЈ ЖЕНА									
Циљ	Мере и активности	Индикатори	Носиоци		Мониторинг	Подаци	Везе	Време	
			Надлежне институције	Партнери					
9.1. Унапређење политике једнаких могућности и права Ромкиња кроз рад ромских УГ	9.1.1. Ојачати ромску женску мрежу	Учешће ромских активисткиња у креирању политика једнаких могућности на националном и локалном нивоу. Број дистрибуираних информатора.	МЈМП	МРСП-Управа за родну равноправност	УГ	Извештаји УГ	Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности	2009-2011.	
	9.1.2. Израда информатора о правима Ромкиња и могућностима остварења, са препорукама CEDAW Комитета								
9.2. Активнија улога Ромкиња у процесу демократизације	а) активности усмерене на поштовање квота система унутар ромских политичких партија и тела која их репрезентују укључујући НСРНМ, радне групе и сл.	Број Ромкиња унутар ромских политичких партија и тела које их репрезентују. Број полазница едукације о	Женска ромска УГ	ОЕБС	Међународне организације	Извештаји МО Извештаји УГ	Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности	2009-2011.	
	9.2.1. Учешће Ромкиња у јавном и политичком животу								
	б) обезбеђивање мера афирмативне								

[illegible]

9.3.Повећање учешћа Ромкиња у власништву над некретностима и знања о својинским правима	9.3.1.Подизање свести Ромкиња о својинским правима кроз едукацију	Број спроведених едукација о имовинским правима. Број Ромкиња власница некретнина.	Ромска женска УГ	МЈМП	МО	Извештаји по међународним конвенцијама	Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности	2009-2011.
9.4.Брзо и ефикасно стручно ослободити Ромкиња	9.4.1.Увођење афирмативних мера при запошљавању од стране НСЗ	а) подршка запошљавању Ромкиња у приватном сектору кроз субвенције послодавцима б) увођење континуиране обуке, програма прешколовања и стицања нових знања и вештина кроз курсеве и скраћене програме в) едукација Ромкиња о радном праву	МЕРР Служба за управљање кадровима при Влади РС Правна лица која врше јавну власт	Ромска женска мрежа НСРМ	МО	Редовни годишњи извештаји НСЗ	Национална стратегија запошљавања за период 2005-2010	2009-2011.
	9.4.2.Стварање могућности за	а)обука Ромкиња за покретање сопственог бизниса, изразу пословног плана и	ЈЛС НСЗ МЕЕР	МРСП МО	Ромска женска мрежа	Извештаји Тима за социјалну инклузију	ССС	

	самоза-пошљавање Ромкиња	конкурисање код банака за кредите и зајмове б)подршка државе кроз зајмове и бесповратне помоћи, обезбеђивањем средстава за рад и пружање обуке за одређена занимања, као и за оснивање задруга	покретање бизниса. Број самоза-последних Ромкиња.			ЛД НСРМ Управа за родну равноправност	(ССС)		
9.5.Обелоданивање (отварање) проблемало-летних и уговорених бракова у заједници	9.5.1.Формирање саветовалишта за младе при релевантним институцијама и невладиним организацијама	9.5.2.Едукација ромске популације о одредницама обичајног права и поштовању закона	Број корисница и корисника саветовалишта. Број пријављених случајева. Број процесуираних случајева пред судом.	ЦСР Тужилаштво МУП М правде	ОЕБС УГ	НСРМ	Истраживања женских ромских организација Истраживања организација које се баве сузбијањем ТЉБ	Подаци УГ	2009-2011.
	9.6.1.Редовно прикупљање информација у вези са жртвама трговине женама 9.6.2.Обука и сензибилизација служби и релевантних УГ о специфичности Ромкиња жртава трафикинга		База података о трговини женама. Број обучених и сензибилизација	МУП ИОМ ЈЛС	Ромска женска мрежа Женска УГ НСРМ	ОЕБС МЈМП	Истраживања ОЕБС-а и женских група које се баве проблемом трговине женама	КПД Социјална искљученост деце у Републици Србији	2009-2011.

ациона- лних) за заштиту жена и деце од трговин- не људ- ским бићима и експло- атације	9.6.3. Спровођење законских мера за ефикасније деловање институција	служби. Број едукација и јавних кампања. Смањење броја трафичких жена. Број деце укључене у културно-развојне програме. Смањење броја “деце улице” .					Извештаји Склоништа за децу улице	НПА за децу	2009- 2011.
	9.6.4. Медијаторски рад у саветовалиштима са Ромкињама жртавама								
	а) формирање сигурних кућа, кућа на пола пута, отвореног и затвореног типа б) оспособљавање служби да интервенишу и помогну деци улице ц) формализовање постојећих модела и обезбеђивање финансирања из општинских и државног буџета								
9.7.Заштита жена од дискриминације	9.7.1.Ромкиње у породици и друштву и мењање стереотипних слике о улози Ромкиње у	а) анализа постојећег законског система и праћење спровођења закона о националним мањинама и родној равноправности и доношење нових подзаконских аката по потреби б) усвојено законодавство против језика мржње у медијима и институцијама	Праћење спровођења закона и анализа праксе. Промена друштвене свести кроз испитивања јавног мњења.	Управа за равно-правност полова Женска ромска УГ МЈМП	МО	Савет за равно-правност полова Републике Србије	Истраживања Центра за права мањина, Фонда за хуманитарно право и женских ромских УГ а грађана	Акциони план за антидискриминаторне мере	2009- 2011.

	породици и друштву	в)увођење посебних едукативних програма у свим областима друштвеног живота, са акцентом на људска, мањинска и права жена и начинима њиховог функционисања и заштите	Број обучених тимова за рад са Ромкињама које трпе насиље.	Управа за равноправност полова	УГ Сколниште за жене жртве насиља	ЛД МЉМП	Извештаји Сколништа за жене жртве насиља	Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности	2009-2011.	
9.8. Усвајање политике за заштиту од насиља над женама	9.8.1.Ефикасна примена закона и мера заштите у ромским насељима	а)едукација међусекторских тимова за заштиту жртава насиља за примену специфичних метода и осетљивост по питању заштите Ромкиња од насиља	Број едукованих Ромкиња о женским људским правима. Смањење броја жена које трпе насиље.	МРСП МЉМП МУП МЗ М правде	МО Ромска женска мрежа	УГ Женска УГ НСРNM (комисија за женска питања)	Истраживања женских ромских организација			
	9.8.2.Повећана доступност услуга служби заштите од насиља Ромкињама (мрежа заштите Владе и УГ)	а)едукација Ромкиња о женским људским правима								

9.9. Подр- жавати образо- вне про- граме и опи- смења- вање Ромки- ња	9.9.1. Ув ођење афи- рмати- вних мера за перма- нентно образо- вање Ромки- ња	а) обезбеђивање механизма за праћење стопе редовности похађања наставе и осипања девојчица у току школовања	Број Ромкиња са завршеном школом, и то:	МП Школа за образо- вање одраслих Образо- вне установе – Народни универзи- тети	МЈМП Управа за родну равно- правност	ЛД МРСП (комисија за надзор) НСРNM (комисија за образо- вање)	ССС Стратегија МП за период 2005- 2010	2009- 2011.
		б) увођење афирмативних мера обезбеђивањем квога за девојчице, Ромкиње у СС и ВП	-основно образовање завршава 100%					
		в) обезбеђивање стипендија и кредита за Ромкиње	уписаних -средње образовање					
		г) промовисање позитивних модела Ромкиња у широј заједници, кроз медије, издаваштво и наставне програме	образовање завршава - 20% са основним образова- њем -високо					
		д) обезбеђивање програма праћења и подршке девојчицама и младим женама у процесу образовања кроз психо- социјалну подршку у школама уз активно учешће стручних служби	образовање - 30 места годишње на универзи- тетима у републици Србији, по 10 на сваком, на годишњем нивоу.					
		е) израда посебних мера подршке за девојчице са посебним потребама	сваком, на годишњем нивоу.					
		ф) израда и организовање скраћених програма образовања за основне школе и занате за девојке које су прерасле ОШ, а млађе су од 15 година	Број девојака које су прошле кроз					

[illegible]

		уважавања различитости са нагласком на специфичан положај Ромкиња	О уважавању разлика у погледу родне равно-правности.							
9.9.3. Смањење броја неписмених жена Ромкиња за 50% увођењем афирмативних мера и позитивне дискриминације ради		а) формирање базе података о писмености Ромкиња	Повећан број писмених Ромкиња за 50%, са већим процентом у млађој популацији	МП ШОО	Ромска женска мрежа МО	Управа за равноправност полова МЉМП ЛД	Годишњи извештаји Образовних установа Народни универзитети	Стратегија Министарства просвете за период 2005-2010		
		б) кампања за образовање у ромској и широј заједници								
		в) едукација родитеља о неопходности образовања женске деце								
		г) успостављање механизма надзора за обезбеђивање равноправне заступљености женске деце у ПШ и ОШ								
		програмирање и спровођења законских мера за обавезно школовање, као и организовање и праћење допунске и додатне наставе								
			Повећан број писмених Ромкиња за 50%, са већим процентом у млађој популацији							

	стицања осно- вног образо- вања	д)акције описмењавања одраслих у циљу стицања функционалне писмености, стицање формалног образовања	обезбеђи- вање равно- правне заступље- ности девојчица у образовном систему. Број спроведе- них акција описме- њавања. Број истурених одељења школа за образовање одраслих при ромским насељима.							
		е)формирање истурених одељења школа за образовање одраслих при ромским насељима								
9.10. Едука- ција о здрав- ственој заштити	9.10.1. Пове- ћање досу- пности здрав- ствених служби	а)спровођење пројеката за унапређење здравља Ромкиња б)запошљавање ромских здравствених медијаторки в)сталне посете ромским насељима од стране здравствених служби	Дефинисан сет индикатора за праћење здравстве- ног стања. Број запослених ромских здравстве- них медијато- рки.	МЗ	СЗО	Женска ромска мрежа	НСРNM ЛД	База података о здравствен ом стању ромске популације	Програм за унапређење здравља посебних групација становништва, МЗ	2009- 2011.

[illegible]

[illegible]